

Кафедра історії світової музики

Вагнер і вагнеріанство у світових мистецьких процесах

Освітній ступінь Третій освітньо-творчий
Спеціальність 025 Музичне мистецтво
Освітньо-творча програма 025 Музичне мистецтво
Ступінь вищої освіти Доктор мистецтва

Статус Вибіркова дисципліна

Семестровий контроль Екзамен

Курс	1
Семестр	2-й

ECTS	4
Годин	120
Лекції	22
Семінари	18
Самостійна робота	80

Інформація про викладача

ПІБ	Черкашиа-Губаренко Марина Романівна Професор, доктор мистецтвознавства
Профіль викладача	
e-mail	gubaresha@ukr.net

Анотація навчальної дисципліни

Запропонований спецкурс має на меті розширення уявлень про мистецькі процеси, які стають визначальними для розвитку культури. Як відправний імпульс обирається постать Ріхарда Вагнера, митця, який належить до найвизначніших світових геніїв. Вплив вагнерівських ідей і його мистецтва охоплює найрізноманітніші сфери, викликає відгуки і дискусії, які стимулюють творчі пошуки, торкаються суспільних перетворень, породжують протилежні реакції і рефлексії. Творцю унікального циклу новаторських оперних творів, низки теоретичних праць і критичних статей, реформатору театральної справи були властиві загальнолюдські, планетарні масштаби мислення. Він був одним із будівничих культури і темпераментним полемістом. Його постать викликала як захоплення, так і різке несприйняття, нікого не залишаючи байдужим.

Концентрація уваги у запропонованому курсі на вагнерівському дискурсі, який активно розвивався у різних країнах паралельно із засвоєнням спадщини митця у театральній практиці, дозволяє подати під новим кутом зору матеріал, розпотрошений у різних історичних та теоретичних курсах та навчальних дисциплінах. Це має сприяти активізації набутих знань, використанню досвіду вивчення філософії, естетики, історії та теорії культури, історії світової музики.

Курсом передбачені лекційні і семінарські заняття.

1. Виклад теоретичного матеріалу у лекціях стосується трьох головних аспектів: 1) реакції на реформаторські ідеї мистецького синтезу та на творчість Р. Вагнера у австро-німецькому, французькому, італійському, українському мистецькому середовищі на межі

двох століть; 2) розробці теорії міфу і внеску Р. Вагнера у міфотворчі тенденції часу та у їх подальший розвиток; 3) театральної реформи, пов'язаної з реалізацією на сцені фестивального театру у Байройті, на інших європейських сценах музично-сценічних творів композитора, стиль постановок яких викликав плідну дискусію, сприяв формуванню плеяди вагнерівських виконавців, становленню професії режисера-постановника як інтерпретатора авторського задуму самостійними театральними засобами.

2. Від аспірантів вимагається самостійне опрацювання запропонованих джерел з галузей філософії, етнографії, історії і теорії культури, музичної критики і публіцистики.

3. В семінарські заняття включається серед іншого теми, пов'язані із ознайомленням з творами, вивчення яких не передбачалося основними курсами історії музики, однак ці опери є показовими з точки зору відгуку на вагнерівські ідеї представників інших культур.

4. Для закріплення матеріалу, засвоєння нових джерел аспіранти зобов'язані систематично протягом усього курсу виконувати програму самостійної роботи. Домашні завдання включають опрацювання запропонованої літератури, пошук інформації, яка стосується окремих постатей, прослуховування оперних творів, роботу з клавірами та з музикознавчою літературою, два контрольних уроки з тестовими завданнями.

Для більш ефективної комунікації з метою розуміння структури навчальної дисципліни та засвоєння матеріалу використовується електронна пошта, Zoom.

Перелік тем

Тема 1. Сприйняття образу Р.Вагнера у австро-німецькій культурі кінця XIX, першої половини XX століття. Вагнер та Ф.Ніцше. «Вагнер-фрейм» і вагнерівські рефлексії у творчості Т. Манна

Семінар: Вагнерівські сюжети у новелах Томаса Манна 1900-х років.

Тема 2. Вагнеріанство та антивагнерівська реакція у французькій культурі кінця XIX, першої половини XX століття. «Вагнер-фрейм» у французькому варіанта. Вплив вагнерівських ідей синтезу мистецтв та вагнерівської символіки на французький символізм. Р. Вагнер та К. Дебюссі.

Р. Вагнер у критичному дискурсі Ромена Роллана.

Семінар: Опера Ж. Массне «Есклармонда».

Тема 3. Сприйняття творчості Р. Вагнера у Італії митцями нового покоління. Р. Вагнер і А. Бойто.

Семінар: Відбиток полеміки Вагнер-Верді у романі Ф. Верфеля «Верді. Роман опери».

Тема 4. Вагнер і міфологічні концепції європейської культури XIX-XX століття. Вивчення скандинавської міфології та трактування міфу німецькими романтиками. Міф та міфотворчість у вагнерівських теоретичних працях. Музична інтерпретація міфу у вагнерівському «сукупному творі мистецтва». Вплив вагнерівської міфотворчості на мистецтво XX століття.

Семінар: Сутність міфологічного мислення і міфологічні теорії XX століття. Міф і символ.

Тема 5. Вагнер як театральний реформатор. Перші прижиттєві фестивалі у Байройті. Критичні відгуки. Байройт після смерті композитора. Епоха Козіми Вагнер.

Тема 6. Зігфрід Вагнер – композитор, диригент, керівник Байройтського фестивалю.

Семінар: Критичні відгуки на вистави Байройтських фестивалів К Сен-Санса, Е. Гріга, Б. Шоу, К Дебюссі.

Тема 8. Вагнерівська спадщина і фашизм. Байройтський фестиваль часів Вініфред Вагнер.

Семінар: Плеяда вагнерівських диригентів: Г.Бюлов, Г. Ріхтер, Г. Леві, Ф. Мотль, Г.Кнапперсбуш, Інтерпретація опер Вагнера Г. Малером.

Тема 9 Р. Вагнер і Україна. Леся Українка і символістська драматургія. Вагнерівські вистави на сценах українських театрів. Вплив вагнерівських ідей на новаторські пошуки українського театру 1910-1920-х років. Вагнер та Лесь Курбас.

Семінар: Вагнерівські принципи симфонізації опери у «Золотому обручі» Б. Лятошинського.

Форми та технології навчання

Лекції, семінарські заняття, презентації

Навчальні ресурси

Усі необхідні для вивчення навчальної дисципліни основні та додаткові матеріали надсилаються у відповідну групу MOODLE.

Система оцінювання

№ з/п	Контрольний захід оцінювання	Всього %
1.	Участь у обговореннях та доповнення на семінарах	20
2.	Реферат за обраною тематикою	10
3.	Презентація досліджень за обраною тематикою	10
4.	Відвідування лекцій	10
5.	Підсумкова контрольна робота	-
6.	Екзамен	50
7.	Всього	100

Критерії оцінювання знань аспірантів

На оцінку «5» (90-100, А) аспірант:

повно і глибоко розкриває зміст теоретичного матеріалу відповідно до поставленого завдання; усвідомлює зміст музикознавчих і культурологічних понять і вільно володіє спеціальною термінологією; грамотно ілюструє твердження відповідними прикладами, власними спостереженнями; для виконання практичного завдання правильно застосовує теоретичні знання власне з історії музики, а також з інших дисциплін гуманітарного циклу; демонструє високий рівень знань; послідовно, повно і логічно викладає теоретичний матеріал;

На оцінку «4» (82-89, В; 74-81, С) аспірант:

досить повно розкриває зміст теоретичного матеріалу відповідно до поставленого завдання; розуміє зміст музикознавчих термінів, проте не завжди точно їх використовує; теоретичні твердження правильно ілюструє конкретними прикладами, результатами власних спостережень; загалом правильно виконує поставлені завдання, але допускає дві-три неточності; уміє обґрунтувати власну думку; демонструє добрий рівень знань музичного матеріалу; не припускається грубих помилок у викладенні теоретичних положень;

На оцінку «3» (60-73, D, E) аспірант:

не завжди точно розкриває зміст теоретичного матеріалу; не розуміє, або не до кінця розуміє значення спеціальних термінів, допускає помилки у їх вживанні; не повно і не завжди правильно відповідає на поставлені питання; теоретичні положення не ілюструє

конкретними прикладами, а у процесі вирішення практичних завдань не повно використовує теоретичні знання; вирішує поставлені завдання фрагментарно; демонструє задовільний рівень знань;

На оцінку «2» (нижче 59) аспірант:

не розкриває зміст теоретичного матеріалу, допускає грубі помилки у його тлумаченні; не володіє спеціальною термінологією; не може впоратися з поставленим практичним завданням; не використовує теоретичні знання для вирішення практичних проблем; неспроможний пояснити, обґрунтувати власну думку, допускає грубі помилки у викладенні матеріалу; демонструє незадовільний рівень знань.

Інклюзивне навчання

Навчальна дисципліна може викладатися для більшості здобувачів з особливими освітніми потребами.

Позааудиторні заняття

Передбачається у межах вивчення навчальної дисципліни участь аспірантів у міжнародних та вітчизняних конференціях, конкурсах творчих робіт, круглих столах тощо.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Богданова І. В. Альфредо Каталані та італійська музична культура останньої третини ХІХ століття : дис... канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.03 Музичне мистецтво / Нац. муз. акад.. України ім. П. І. Чайковського. Київ, 2014.
2. Богданова І. Вагнерівські впливи в операх А. Каталані // Київське музикознавство: зб. статей. КДВМУ ім. Р.М.Глієра. Київ, 2010. Вип. 31. С.129-131.
3. Богданова І. В. Ріхард Вагнер та італійська опера останньої третини ХІХ ст. // Часопис НМАУ імені П.І.Чайковського: Науковий журнал НМАУ ім. П. І. Чайковського. Національна музична академія України ім. П.І.Чайковського. Київ, 2013. № 2 (19). С. 33-44.
4. Владимірова Н. Адольф Аппія: осмислення музики Ріхарда Вагнера крізь філософію Фрідріха Ніцше /Науковий вісник Нмау імені П. І. Чайцковського, Київ, 2010. Вип.. 89,с. 216-226.
5. Владимірова Н. Театральні експерименти Адольфа Аппія в контексті художньо-естетичних поглядів Ріхарда Вагнера / мистецтвознавчі записки: зб. Наукових праць /Нац. Акад.. керівних кадрів культури і мистецтва. – АКИїв, 2005, вип..8 . с. 71-81.
6. Верфель Ф. Верді. Роман опери. Пер.с нем. П. Соколовський. Перед. А. Баканов Київ Дніпро 1989г. 479 с., іл.
7. Гнатів Т. Ф.Французька музична культура рубежу ХІХ-ХХ століть. Київ, 1993. 207 с.
8. Гнатів Т. Ріхард Вагнер і Клод Дебюссі (єдність і боротьба протилежностей) /Київське музикознавство, зб. Статей, Київ, 2004, вип.. 16, с. 193-202.
9. Грінченко М. «Майстерзінгери» в українському Академічному оперовому театрі // Пролетарська правда. 1926. 23 листопада.
10. Деоба Сергій, Корчова Олена. Вагнеризм і дебюссізм як взаємопов'язані феномени / Українська книга про Ріхарда Вагнера /Київ, ІПСМ НАМ України, 2022, – с. 237-255
11. Забужко Оксана. Notre Dame d'Ukraine: Українка в конфлікті міфологій. Київ : Факт,

2007. 640 с.

12. Зубко Марина. Історія вагнерівського фестивалю у Байройті: Епоха Зіґфрида Вагнера : магістерська робота : НМАУ ім. П. І. Чайковського. Київ : 2014.
13. Іванова Л., Куколь Г., Черкашина М. Історія опери. Західна Європа. XVII-XIX століття : навч. посібник / ред. М. Черкашина. Київ : Заповіт, 1998. 384 с.
14. Кияновська Любов. Ріхард Вагнер і Станіслав Людкевич: міфологічні паралелі / Українська книга про Ріхарда Вагнера / Київ, ІПСМ НАМ України, 2022, –с. 152-168.
15. Леся Українка. Про мистецтво. Київ : Мистецтво, 1966. 296 с.
16. Лятошинський Борис. Епістолярна спадщина: у 2 т. Том 1: Борис Лятошинський – Рейнгольд Глієр. Листи (1914-1956). Київ : Задруга, 2002. 768 с.
17. Майферт Г. «Золотой обруч» опера Лятошинского // Радянський театр, 1931, №№ 1,2 // Передруковано у збірці «Українська опера радянського періоду. З критичної спадщини». Харків: РВП Оригінал, 1998.
18. Мамонтов Яків. Театральна публіцистика. Київ : Мистецтво, 1967. 328 с.
19. Манн Т. Всі книги та серії українською.. / інтернет-ресурс <https://chitaka.com.ua/pisateli/tomas-mann/>
20. Мудрецька Лілія. Вагнер і французькі композитори- сучасники // Київське музикознавство. Культурологія та мистецтвознавство. Вип. 18. Київ: Київське державне вище музичне училище ім. Р. М. Глієра, 2005. С. 123-138.
21. Мудрецька Лідія. Вагнерівські впливи в опері «Есклармонда» Ж. Массне // Київське музикознавство. Kiewer beiträge zur musikwissenschaft. Вип. 45: Музикознавство у діалозі. Musikwissenschaft im dialog. Збірка статей. Київ, 2013. С. 181-199.
22. Мудрецька Лілія. Вагнерівські рефлексії у Франції // Київське музикознавство. Збірка статей. Вип. 21. Київ, 2007. С. 97-117.
23. Наумова Олена Анатоліївна. Містеріальний театр Ріхарда Вагнера: «Парсифаль» та його сакральна драматургія: автореф. дис... кандидата мистецтвознавства: спец. 17.00.01 Теорія і історія культури / Харківська державна академія культури. Харків, 2006. 18 с.
24. Ніцше Ф. Народження трагедії. Невчасні міркування I–IV. Київ. 2022, 624 с.
25. Павлишин С. Музика XX століття. Львів : баК, 2005. 232 с.
26. Петров В. Лісова пісня // Їм промовляти душа моя буде. Київ : Факт, 2002. 224 с.
27. Пюра И. Биографический миф художника начала XX века в романе «Доктор Фаустус» Т. Манна : дис... кандидата искусствоведения : 17.00.01 Теория и история культуры / Нац. муз. акад. Украины им. П. И. Чайковского. Киев, 2002. 156 с.
28. Рощенко О. Г. Розгорнуте магічне ім'я у драматургії національного оперного міфу Р. Вагнера (ономатологічні студії) // Вагнер і Ніцше: 150-ліття зустрічі : збірник матеріалів міжнародної наукової конференції (Львів, 7-8 листопада, 2018 р.). Матеріали наукової конференції «Музика і філософія: До 150-ліття знайомства Вагнера і Ніцше». С. 168 – 171.
29. Рощенко О. Г. Жанрові риси новели в опері Р. Вагнера «Летючий голандець» // Аспекти історичного музикознавства – VI. Музика і театр в історичному часі та просторі. Зб. наукових статей. Харків: ХНУМ імені І.П. Котляревського, 2013. С. 115 – 125.
30. Рощенко О. Г. Образи-імена у міфологемному просторі вагнерівського «Тангейзера» // Музичне виконавство. Науковий вісник НМАУ. Вип. 5. Кн. 4. К.: НМАУ імені П.І.Чайковського, 2000. С.102 – 110.
31. Савчук Ігор. Вагнеріанство та міфопоетика Бориса Лятошинського / Українська книга про Ріхарда Вагнера / Київ, ІПСМ НАМ України, 2022, – с. 169-186.
32. Українська книга про Ріхарда Вагнера / Київ, ІПСМ НАМ України, 2022, 400 с.
33. Черкашина М. Р. Опера XX століття: нариси. Київ : Музична Україна, 1981. 208 с.
34. Черкашина-Губаренко М. Р. Вагнерівський фестиваль у Байройті: сторінки історії // Аспекти історичного музикознавства VI : Музика і театр в історичному часі і просторі. Харків : ХНУМ імені І. П. Котляревського, 2013. С. 226-244.
35. Черкашина-Губаренко М. Р. Ріхард Вагнер і український театр 20х років // Музика

і театр на перехресті епох. Том І. Київ, 2002, С. 102-106.

36. Черкашина-Губаренко М. Р. Ріхард Вагнер, Лесь Курбас і театр майбутнього // Музика і театр на перехресті епох. Том І. Київ, 2002, С. 136-139.

37. Черкашина-Губаренко М. Р. Фрідріх Ніцше філософ і музикант. // Музика і театр на перехресті епох. Т. І. С. 148-157.

38. Еліаде Мірча. Трактат з історії релігій / пер. з франц. Олексія Панича. – Київ: Дух і Літера, 2016. – 520 с.

39. Элиаде М. Мифы. Сновидения. Мистерии. – Киев: Ваклер, 1996.

40. Ягодзинська І. О. Музичне та вербальне у процесі становлення художнього тексту (Р. Вагнер, Т. Манн, Б. Бріттен) : автореф. дис... кандидата мистецтвознавства : спец. 17.00.03 Музичне мистецтво / Государственная музыкальная академия им. А. В. Неждановой. Одеса. 2012. 16 с.